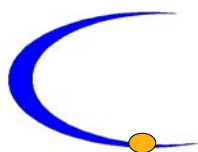

Mezőgazdaság

Tajti József

**A szakmaszerkezeti változásokat
meghatározó
tényezők**

2007

Tartalomjegyzék

Mezőgazdaság	3
Súlya a nemzetgazdaságban: vállalatok, foglalkoztatottak száma, (GDP részesedés) ..	3
Történelmi beágyazottság (privatizáció, tulajdonosi szerkezet stb.).....	3
Az ágazat tevékenység szerkezetének (termékek, szolgáltatások) leírása.....	5
Az ágazat tevékenységszerkezete, fő tevékenységcsoportok	7
Növénytermesztés, kertészet	7
Állattenyésztés	9
Vegyes gazdálkodás	13
Mezőgazdasági szolgáltatás	13
Vadgazdálkodás	15
Erdőgazdálkodás	16
Halászat, halgazdálkodás	16
Szakképzettség.....	17
Jellemző munkakörök.....	17
Mezőgazdasági mérnökök.....	17
Kertészek, növénytermesztők.....	20
Állattenyésztők.....	21
Mezőgazdasági gépkezelők.....	21
Egyéb mezőgazdasági foglalkozások.....	22
Keresetek.....	23
Az ágazat területi jellemzői	24

Mezőgazdaság

Súlya a nemzetgazdaságban: vállalatok, foglalkoztatottak száma, (GDP részesedés)

A mezőgazdasági tevékenység jól körülhatárolható tevékenységet folytat, az egyes alágazatok súlya a nemzetgazdaságban azonban eltérő. A bruttó hazai termékben (GDP) való részesedése 2005-ben 4,3% volt, ami közel 816 milliárd forintnak felel meg. A mezőgazdaság részesedése a GDP-ben folyamatosan csökken, 2000-ben még 5,4% volt az aránya, majd a hat év alatt (2004-es 4,8%-os kiugrással) 4,3%-ig jutott.

GDP megoszlása a főbb nemzetgazdasági ágak szerint 2005-ben

	millió Ft	%
Mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás, halászat	815 892	4,3
Bányászat	42 316	0,2
Feldolgozóipar	4 188 032	22,2
Villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás	547 064	2,9
Építőipar	899 871	4,8
Kereskedelem, javítás	2 058 069	10,9
Szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás	298 285	1,6
Szállítás, raktározás, posta és távközlés	1 438 362	7,6
Pénzügyi tevékenység	859 284	4,6
Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás	3 293 133	17,5
Közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás	1 644 631	8,7
Oktatás	1 063 273	5,6
Egészségügyi, szociális ellátás	872 076	4,6
Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás	844 927	4,5
GDP összesen	18 865 215	100

A mezőgazdasági ágazatcsoporton belül hét alágazatot különböztetünk meg, ezek: a növénytermesztés; állattenyésztés; vegyes gazdálkodás; növénytermesztési és állattenyésztési szolgáltatás; vadgazdálkodás; erdőgazdálkodás; halászat, halgazdálkodás.

Történelmi beágyazottság (privatizáció, tulajdonosi szerkezet stb.)

A rendszerváltás előtt a mezőgazdaság nemzetgazdasági súlya sokkal magasabb volt a jelenleginél. A mezőgazdasági termékek egy főre eső termelésében messze meghaladtuk a fejlett országokat, emiatt könnyű volt az exportot növelni. Történelmünk során először irányult a kivitel nagy része Kelet-Európa felé, elsődlegesen a Szovjetunióba. Mindemellert számottevő és szinte létfontosságú volt a nyugat-európai és más irányú exportunk is (30-

40%). Az akkor folyamatosan devizahiányos külkereskedelmi mérlegünk javításában az agrárexport többlete volt a legnagyobb tétel.

Az agrárfolyamatok nagy nemzetközi visszhangot váltottak ki, soha annyi agrár szakemberünk nem dolgozott tanácsadóként külföldön, mint az 1970-1980-as években. Az ország mezőgazdasága szakmai és gazdasági szempontból összekapcsolódott a világ legfejlettebb országaival.

A rendszerváltást követően a KGST megszűnése után a kelet- és közép-európai export piacok zömét elvesztettük, a lakosság vásárlóerejének csökkenése pedig elsősorban a hús- és tejtermék fogyasztás visszaesésével járt együtt, számottevően szűkítve a belső piaci keresletet. A hazai nagyüzemi birtokszerkezet alapvetően megváltozott. Az állami gazdaságok összesen 900 ezer hektáros területének felét a kárpótlás céljaira vették igénybe. 2002-re a 134-ből mindössze 12 állami tulajdonú gazdaság maradt, a többi magánszemélyeké lett, és ma magángazdaságok, Kft-k, Rt-k formájában működnek. A mezőgazdasági szövetkezetek által művelt földterület az 1990-es évi 72%-ról mindössze 22%-ra csökkent a kárpótlás befejezéséig. A hazai mezőgazdaságilag művelhető földterületből a magángazdaságok aránya az 1990-es évi 15%-ról 50%-ra nőtt, a gazdasági társaságok az összterület 28%-án gazdálkodtak a kárpótlási folyamat befejeződéséig. Mindemellett az egyéni gazdaságok 90%-a 5 hektárnál kevesebb földdel rendelkező törpebirtok, és az üzem kritériumát sem elérő, 1 ha alattiak száma majdnem 700 ezer. Az egyéni gazdálkodók mintegy 70%-a önellátásra termel, s mindössze 30%-a árutermelő. E gazdaságok döntő többsége a tulajdonosoknak csupán kiegészítő jövedelmet nyújt.

A radikális tulajdonváltás ellenére a közép- és nagyüzemi szervezetek továbbra is nagy erőt képviselnek. Ezek a közép- és nagyüzemek művelik a terület 40%-át, s mindössze 15-16%-uk adja a hazai árutermelés 60%-át.

Mindezek a folyamatok rányomták a bélyegüket mind a mezőgazdasági termelés színvonalára, mind a termesztett mennyiségre, mind az ágazat foglalkoztató képességére. Ugyanakkor az állandósuló tőkehiány, illetve a szakértelem „ritkulása” (főként a kisebb) a gazdálkodóknál visszavetette az ágazat technológiai színvonalát és a talajjavítást, mindezek megnehezítik az ágazat további fejlesztését.

Az ágazat tevékenység szerkezetének (termékek, szolgáltatások) leírása

A mezőgazdasági tevékenységek céljából jelenleg Magyarországon több mint 28 ezer telephelyen működnek vállalkozások, ugyanakkor e vállalkozások, illetve telephelyek több mint 92%-a mikró vállalkozás, ezen belül is döntő többségük egy-, legfeljebb kétfős vállalkozás.

A mezőgazdaság 28121 telephelyén 147954 fő dolgozik, többnyire alkalmazottként, azonban magas az önfoglalkoztató vállalkozóként működők aránya is.

A mezőgazdaság telephelyeinek száma alágazonként, a telephelyi foglalkoztatottak létszáma szerint																
	1 fő	2 fő	3 - 4 fő	5 - 9 fő	10 - 19 fő	20 - 49 fő	50 - 99 fő	100 - 149 fő	150 - 199 fő	200 - 249 fő	250 - 299 fő	300 - 499 fő	500 - 999 fő	1000 - 1999 fő	Összesen	
Növényterm. kertészet	6 598	1 364	1 209	679	436	394	128	30	16	9		2	3	1	10 869	38,7
Állattenyésztés	1 467	428	525	260	210	218	90	27	15	5	1	5	1		3 252	11,6
Vegyes gazdálkodás	543	101	91	44	38	62	40	15	6	4	1	6	2	1	954	3,4
Növényterm. állattenyésztési szolgáltatás	5 803	816	766	314	140	81	21	4	2			2	1		7 950	28,3
Vadgazdálkodás	665	38	103	12	12	3						1			834	3,0
Erdőgazdálkodás	2 721	532	532	172	47	22	3	3	3	2	4	7	3		4 051	14,4
Halászat, halgazdálkodás	81	27	56	25	6	10	3	1	1	1					211	0,8
összesen	17 878	3 306	3 282	1 506	889	790	285	80	43	21	6	23	10	2	28 121	100

A mezőgazdaság telephelyeinek megoszlása alágazonként a telephelyi foglalkoztatottak létszáma szerint																
	1 fő	2 fő	3 - 4 fő	5 - 9 fő	10 - 19 fő	20 - 49 fő	50 - 99 fő	100 - 149 fő	150 - 199 fő	200 - 249 fő	250 - 299 fő	300 - 499 fő	500 - 999 fő	1000 - 1999 fő	Összesen	
Növényterm. kertészet	60,7	12,5	11,1	6,2	4,0	3,6	1,2	0,3	0,1	0,1		0,0	0,0	0,0	100	10 869
Állattenyésztés	45,1	13,2	16,1	8,0	6,5	6,7	2,8	0,8	0,5	0,2	0,0	0,2	0,0		100	3 252
Vegyes gazdálkodás	56,9	10,6	9,5	4,6	4,0	6,5	4,2	1,6	0,6	0,4	0,1	0,6	0,2	0,1	100	954
Növényterm. állattenyésztési szolgáltatás	73,0	10,3	9,6	3,9	1,8	1,0	0,3	0,1	0,0			0,0	0,0		100	7 950
Vadgazdálko-dás	79,7	4,6	12,4	1,4	1,4	0,4						0,1			100	834
Erdőgazdálko-dás	67,2	13,1	13,1	4,2	1,2	0,5	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1		100	4 051
Halászat, halgazdálkodás	38,4	12,8	26,5	11,8	2,8	4,7	1,4	0,5	0,5	0,5					100	211
összesen	63,6	11,8	11,7	5,4	3,2	2,8	1,0	0,3	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	100	28 121

A növénytermesztés, kertészet területén közel 60 ezer (40%) ember dolgozik, állattenyésztéssel a mezőgazdasági foglalkoztatottak 22%-a, több mint 33 ezer fő foglalkozik, míg vegyes gazdálkodást folytat több mint 16 ezer fő (11%).

Foglalkozási-szakmaszerkezeti előrejelzés 2015-re

A szakmaszerkezeti változásokat meghatározó tényezők

Mezőgazdaság

A mezőgazdasági szolgáltató tevékenységet mintegy 20 ezer fő (13%) végez. További 15 ezer fő (10%) az erdőgazdálkodásban dolgozik, a fennmaradó közel 3,5 ezer fő közel azonos arányban (1-1%) tevékenykedik a vadgazdálkodás és a halászat területén.

A mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma alágazatonként, a telephelyi foglalkoztatottak létszáma szerint																
	1 fő	2 fő	3 - 4 fő	5 - 9 fő	10 - 19 fő	20 - 49 fő	50 - 99 fő	100 - 149 fő	150 - 199 fő	200 - 249 fő	250 - 299 fő	300 - 499 fő	500 - 999 fő	1000 - 1999 fő	Összesen	
Növényterm. kertészet	4 949	2 728	4 471	4 753	6 322	13 593	9 536	3 735	2 792	2 021	,	799	2 249	1 500	59 446	40,2
Állattenyésztés	1 100	856	2 002	1 820	3 045	7 521	6 705	3 362	2 618	1 123	275	1 998	750	,	33 173	22,4
Vegyes gazdálkodás	407	202	347	308	551	2 139	2 980	1 868	1 047	898	275	2 397	1 499	1 500	16 416	11,1
Növényterm. állattenyésztési szolgáltatás	4 352	1 632	2 962	2 198	2 030	2 795	1 565	498	349	,	,	799	750	,	19 929	13,5
Vadgazdálkodás	499	76	435	84	174	104	,	,	,	,	,	400	,	,	1 771	1,2
Erdőgazdálkodás	2 041	1 064	2 068	1 204	682	759	224	374	524	449	1 098	2 797	2 249	,	15 529	10,5
Halászat, halgazdálkodás	61	54	220	175	87	345	224	125	175	225	,	,	,	,	1 689	1,1
összesen	13409	6 612	12506	10542	12891	27255	21233	9 960	7 504	4 715	1 647	9 189	7 495	2 999	147 954	100

A mezőgazdaságban foglalkoztatottak megoszlása alágazatonként, a telephelyi foglalkoztatottak létszáma szerint																
	1 fő	2 fő	3 - 4 fő	5 - 9 fő	10 - 19 fő	20 - 49 fő	50 - 99 fő	100 - 149 fő	150 - 199 fő	200 - 249 fő	250 - 299 fő	300 - 499 fő	500 - 999 fő	1000 - 1999 fő	Összesen	
Növényterm. kertészet	8,3	4,6	7,5	8,0	10,6	22,9	16,0	6,3	4,7	3,4		1,3	3,8	2,5	100	59 446
Állattenyésztés	3,3	2,6	6,0	5,5	9,2	22,7	20,2	10,1	7,9	3,4	0,8	6,0	2,3		100	33 173
Vegyes gazdálkodás	2,5	1,2	2,1	1,9	3,4	13,0	18,2	11,4	6,4	5,5	1,7	14,6	9,1	9,1	100	16 416
Növényterm. állattenyésztési szolgáltatás	21,8	8,2	14,9	11,0	10,2	14,0	7,9	2,5	1,8			4,0	3,8		100	19 929
Vadgazdálkodás	28,2	4,3	24,6	4,7	9,8	5,8						22,6			100	1 771
Erdőgazdálkodás	13,1	6,9	13,3	7,8	4,4	4,9	1,4	2,4	3,4	2,9	7,1	18,0	14,5		100	15 529
Halászat, halgazdálkodás	3,6	3,2	13,0	10,4	5,2	20,4	13,2	7,4	10,3	13,3					100	1 689
összesen	9,1	4,5	8,5	7,1	8,7	18,4	14,4	6,7	5,1	3,2	1,1	6,2	5,1	2,0	100	147 954

Az ágazat tevékenység szerkezete, fő tevékenységcsoportok

Növénytermesztés, kertészet

A növénytermesztés szakágazatba tartozik a gabonafélék és más szántóföldi növények termesztése, ide soroljuk a zöldség, virág és más kertészeti termékek előállítását, valamint a gyümölcs, szőlő, illetve fűszernövények előállítását. A legnagyobb tömegben gabonaféléket (a termőterület 60%-án), olajos magvakat, cukorrépát állítanak elő. Ezek termelése a rendszerváltás után jelentősen visszaesett, e növények termesztésére hátráltatóan hatott a birtokszerkezet elaprózódása, mivel e növények termesztésének magas az optimális birtokmérete.

Ugyanakkor a birtokméret elaprózódása nem vonta maga után a kisebb termőterületet igénylő kertészeti kultúrák előretörését, ezek termesztése is elmarad a rendszerváltás előtti mértéktől. A zöldségtermelés az utóbbi években növekedésnek indult ugyan, de a fő gond, hogy a szétaprózott zöldségtermelő gazdaságokban nem tudott kialakulni a termelés technikai bázisa. A gyümölcsstermelésnél az ültetvényterület, valamint a hozamok egyaránt csökkentek. A termőterület 2%-án folyik gyümölcsstermesztés. A szőlőstermesztés mérete hasonló a gyümölcsstermesztéshez. A bortermelés a korábbi évek válsága után a minőségi borok előállításával kezd fellendülni.

A növénytermesztési ágazat, különösen a szántóföldi növénytermesztés jól gépesített, viszonylag nem magas az élőmunka igénye, ez még a kisebb termelőkre is igaz, hiszen ha a gazdálkodó nem rendelkezik megfelelő gépi technológiával, akkor azt, mint szolgáltatást tudja igénybe venni más termelőktől, illetve erre szakosodott vállalkozásoktól. Ugyanakkor ezen a területen kisebb a szakértelem iránti igény, a szükséges ismereteket, termeléstechológiákat a termelők gyakran az integráló szervezetektől kapják a szaporítóanyag „mellé”, illetve a termeltetési szerződés kötésekor.

Ezzel szemben a nagy élőmunkaerő igényű zöldség-gyümölcsstermelő vállalkozások esetén nagyobb a szakértelem iránti igény. Gondoljunk csak a fóliás, üvegházás dísnövény, vagy zöldség kertészetekre, ahol pontosan ismerni kell az egyes növényfajták tulajdonságait, kezelésének hatékony módját. Ugyancsak komoly szakértelmet igényel a szőlők, gyümölcsösök metszése, kezelése, nem is beszélve a vegyszeres kezelésekről. Mind a zöldség, mind a szőlő-, gyümölcs termesztés területén fontos a gyors betakarítás, ebben az időszakban jelentős számban alkalmaznak időszakos foglalkoztatással munkaerőt, sőt a fekete foglalkoztatás is jelentős mértékben jelen van, különösen a kisebb vállalkozásoknál.

Mind a vállalkozások számát (7085) mind az alkalmazott munkaerőt (45975 fő) figyelembe véve a **gabonafélék termesztésével** foglalkoznak a legtöbben az ágazatban. Az összes mezőgazdasági vállalkozás egynegyede gabonafélék termesztésével foglalkozik, foglalkoztatva a mezőgazdaság munkavállalóinak közel egyharmadát. E vállalkozások mintegy 90%-a legfeljebb 9 főt alkalmazó mikro vállalkozás, azonban a szántóföldi gabonatermelés viszonylag magas gépesítéséből következően a gabonatermesztéssel foglalkozók mindössze 23%-nak ad megélhetést. A gabonatermesztés területén kevés a nagy vállalkozás, a többség vállalkozói igazolvánnyal rendelkező egyéni vállalkozó.

A **zöldség, virág, és egyéb kertészeti termékek** termesztésével a mezőgazdasági vállalkozások több, mint 8%-a foglalkozik, és ezen vállalkozásokban talál munkát az ágazat munkavállalóinak közel 6%-a. E vállalkozások több mint 95% mikro vállalkozás, s a kertészeti kultúrák magas élőkommunikáció igényéből fakadóan a kertészeti foglalkoztatottak közel 50%-át alkalmazzák. A kertészeti termelés területén a közepes vállalkozások száma is elenyésző.

A **szőlő- és gyümölcsstermesztéssel** foglalkozó vállalkozások száma kicsit több, mint 1400, amely vállalkozásokban közel 5000 főt alkalmaznak. Jellemzően e vállalkozások döntő többsége (93%) mikro vállalkozás.

A mezőgazdasági ágazatcsoport szakágazataiban működő vállalkozások száma a vállalkozás nagysága szerint

	<i>9 és kevesebb fő</i>	<i>10 - 19 fő</i>	<i>20 - 49 fő</i>	<i>50 - 249 fő</i>	<i>250 fő és felette</i>	<i>összesen</i>
111 Gabonafélék, egyéb, máshova nem sorolt növény termelése	6280	324	319	156	6	7085
112 Zöldség, dísznövény termelése	2258	53	39	19		2369
113 Gyümölcs, fűszernövény termelése	1312	59	36	8		1415
121 Szarvasmarha-tenyésztés	447	60	101	61	2	671
122 Juh-, kecske-, lótenyésztés	372	6	5	2		385
123 Sertésenyésztés	437	53	60	52	1	603
124 Baromfitenyésztés	1012	68	38	22	4	1144
125 Egyéb állatok tenyésztése	412	23	14			449
130 Vegyes gazdálkodás	779	38	62	65	10	954
141 Növénytermelési szolgáltatás	6624	123	72	20	3	6842
142 Állattenyésztési szolgáltatás	1075	17	9	7		1108
150 Vadgazdálkodás	818	12	3		1	834
201 Erdőgazdálkodási termék-előállítás	685	14	18	10	13	740
202 Erdőgazdálkodási szolgáltatás	3272	33	4	1	1	3311
501 Halászat	79	2	5	4		90
502 Haltenyésztés	110	4	5	2		121
Összesen	25972	889	790	429	41	28121

Állattenyésztés

Az állattenyésztési szakágazatba tartozik (csak a jelentősebb területeket felsorolva) a szarvasmarha tenyésztés, tejtermelés, a sertésenyésztés, a baromfitenyésztés, a juhtenyésztés, a nyúl tenyésztés, és a méhészet. Az állattenyésztés a rendszerváltás előtti mértékhez viszonyítva jelentősen leépült, ennek okai hasonlóak a növénytermesztés esetén leírtakkal. A rendszerváltás előtt az állatállomány —elsődlegesen az abrakfogyasztók, a sertés és a baromfi— jelentősen nőtt, az új fajták, hibridek gyorsan terjedtek, a termelési szint emelkedett, az állati termék előállítás hatékonysága javult. A magyar állattenyésztés intenzív húsrutermelést folytatott az abrakfogyasztó fajok túlsúlyával. Az állatállomány a rendszerváltás után a korábbi mérték felére esett vissza. A szakágazat, az állatállomány leépülése, együtt járt a foglalkoztatási képességének jelentős csökkenésével is.

Az állattenyésztési szakágazatot összehasonlítva a növénytermesztéssel azt tapasztaljuk, hogy az egy vállalkozásra jutó foglalkoztatottak száma az állattenyésztésben kétszer akkora (10 fő/vállalkozás), mint a növénytermesztésben (5 fő/vállalkozás). Ez a két szakágazat eltérő technológiájából, eltérő gépesítettségéből (illetve eltérő gépesíthetőségéből) eredő más élőmunka igényéből következik.

Az állattenyésztés ökológiai adottságokkal is összefüggő térségi jellemzői közül meg kell említeni, hogy a **szarvasmarha tenyésztő** termelési irányú körzetek több mint kétharmada a Dunántúlon helyezkedik el. Ezzel szemben a **sertésenyésztő** típusú körzetek hozzávetőlegesen azonos arányban találhatók az Alföldön (36,4 %) és a Dunántúlon (36,6 %). A **baromfitenyésztő** termelési típusnak a 60%-a az Alföldre, valamint Komárom megyére koncentrálódik, míg a juhállomány elsősorban a legrosszabb minőségű földeken működő gazdaságokban található meg.

A mezőgazdaságon belül **baromfitenyésztéssel** foglalkozó vállalkozásokat találunk legnagyobb számban (1144), e vállalkozások által foglalkoztatottak száma 8828 fő, a vállalkozások közel kilenctizede mikró vállalkozás, ezen belül is többségben vannak a legfeljebb egy-két főt foglalkoztató vállalkozások. (Az egy vállalkozásra eső foglalkoztatottak száma 7-8 fő). A baromfitenyésztés két legfontosabb alágazata a **hús termelés és a tojás termelés**. A legtöbb vállalkozás csirketenyésztéssel foglalkozik, azonban a pulyka tenyésztők száma is növekszik, jelentős a májliba, illetve májkacsa tenyésztés is. Azonban a tenyésztők erős piaci kereslet ingadozásnak vannak kitéve, különösen májtermelés területén.

Különösen a hús baromfitenyésztők erősen függenek a baromfi feldolgozók piaci pozíciójától.

A baromfitenyésztés területén is meghatározóak a kisvállalkozások, e jellemzően egyéni vállalkozások, illetve „családi” betéti társaságok megfelelő tartástechnológiával rendelkeznek ahhoz, hogy egy-két fővel is igen nagy állományokat legyenek képesek ellátni. A tevékenység minimális szakértelem mellett végezhető könnyű fizikai tevékenységet jelent, többnyire nők dolgoznak ezen a területen. A szükséges szakértelmet a technológia képviseli, illetve kívülről „szerzik meg”, mint az állat egészségügyi feladatok, takarmányozási időütemezés.

Szarvasmarha tenyésztéssel foglalkozó vállalkozások száma ugyan kevesebb, mint a baromfitenyésztésben működőké, azonban e vállalkozások foglalkoztató képessége magasabb, ez a technológia különbségeiből adódik. A szakágazat 671 vállalkozása több mint 11 ezer főt foglalkoztat. A szakágazatban átlagosan egy vállalkozásban közel 18 ember dolgozik. A mezőgazdaságon belül a szarvasmarha tenyésztéssel foglalkozó vállalkozásokra jellemző legkevésbé a kis vállalkozási méret, ennek ellenére a vállalkozások több mint 60%-a legfeljebb 9 főt foglalkoztat. A szarvasmarha tenyésztés két legfontosabb alágazata a **hús marha tenyésztés és a tejtermelés**.

E területeken igen eltérő technológiai fejlettségű vállalkozásokat találunk. A legkevésbé élőmunka és eszközigényes rideg tartást csak kevesen választják. Sokkal elterjedtebb az abrakoltatással „zárt rendszerben” tartott, illetve nevelt szarvasmarha tenyésztés, ezt a technológiát mind a tej, mind a hústermelésben alkalmazzák. A tejtermelés területén szinte a legkisebb vállalkozások is rendelkeznek fejőgépekkel. A nagyobb üzemekben egy ember akár több tíz állat fejését is végzi egyszerre, a kisebb állatállomány mellett is legalább egy ember felügyelete szükséges ehhez. A szarvasmarha tenyésztő telepeken többnyire férfiak dolgoznak, a fejésnél találunk több női foglalkoztatottat, fő feladatuk a tehenek tőgyének fertőtlenítése, a fejőgép kelyhének felhelyezése. E tevékenység szakértelmet és odafigyelést igényel, különösen fontos a fejési technológia pontos betartása, illetve a tőgy betegségeinek kezelése.

A szarvasmarha tenyésztés területén a másik két fontos tevékenység az etetés és az almozás, trágyázás. Ezeket többnyire kézi erővel végzik, gyakran gépesített eszközök segítségével, igen ritkán találkozunk automata etető és trágya eltávolító rendszerekkel. Napjainkban a legeltetés minimális munkaerőt igényel, többnyire villany pásztorokat használnak, s csupán a legelőre való terelés igényel emberi közreműködést.

A **sertésenyésztéssel** foglalkozó vállalkozások száma a KSH adatai szerint 603 volt 2005-ben, közel 10 ezer embert foglalkoztattak. Az egy vállalkozásra eső foglalkoztatottak száma 16 fő/vállalkozás, amely megközelíti a szarvasmarha tenyésztés élőmunka igényét. A sertésenyésztés viszonylag magas élőmunka igénye magyarázza, hogy a más mezőgazdasági szakágazatokhoz viszonyítva itt kevesebb a mikro vállalkozások aránya (a sertésenyésztő vállalkozások 73%-a foglalkoztat 9 főnél kevesebb embert). A sertés tenyésztésnek két fő, egymással összekapcsolódó ága van, az egyik a kocatartás, szaporulat előállítás, a másik a sertések hizlalása, e két tevékenység gyakran folyik egy vállalkozáson belül, azonban a tipikus az, hogy a hizlalás elkülönül, ugyanis a kétféle tevékenység eltérő tartási technológiát követel meg.

A kocanevelés, fialtatás szigorúbb tartási követelményeket, nagyobb odafigyelést, az állategészségügyi előírások fokozottabb betartását igényli. Ennek megfelelően az itt dolgozókkal szemben magasabbak a szakismerettel szemben támasztott igények. A fialtatás és a malacnevelés munkaerőigénye magas, hiszen a szoptatást rendre felügyelni kell, illetve az ellések idején is számos teendő van. Mindemellett az ólak kialakítása is speciális. A fialtatás és a szoptatási idő alatt, de az elválasztott malacok nevelésénél is biztosítani kell a megfelelő hőmérsékletet.

A hizlalás célja a sertések minél gyorsabb felhizlalása, a vágási súly minél rövidebb idő alatti elérése. Ezért itt a tartási körülmények optimális szinten való tartása mellett a legnagyobb figyelmet a takarmányozásra kell fordítani, ennél fogva ezen a területen kisebb a foglalkoztatottakkal szemben támasztott szakértelem igénye, elegendő a technológiai és a takarmányozási előírások, utasítások pontos betartása. Ugyanakkor a hizlaldák többségében a takarmányozást önetetők, önitatók alkalmazásával oldják meg, a fő feladat ezek folyamatos működésének biztosítása. A trágya eltávolítása azonban már a vállalkozások többségénél nem automatikus, így ezt kézi erővel, illetve részben kézi erővel kell elvégezni. E tevékenységekhez igazodva e vállalkozásokban többnyire férfiak dolgoznak.

A mezőgazdasági ágazatsoport szakágazataiban működő vállalkozások által foglalkoztatottak száma a vállalkozás nagysága szerint

	9 és kevesebb fő	10 - 19 fő	20 - 49 fő	50 - 249 fő	250 fő és felette	összesen
111 Gabonafélék, egyéb, máshova nem sorolt növény termelése	10702	4698	11006	15022	4547	45975
112 Zöldség, dísnövény termelése	4013	769	1346	2366		8493
113 Gyümölcs, fűszernövény termelése	2185	856	1242	696		4978
121 Szarvasmarha-tenyésztés	1010	870	3485	5645	799	11808
122 Juh-, kecske-, lótenyésztés	732	87	173	199		1191
123 Sertésenyésztés	1015	769	2070	5574	275	9702
124 Baromfitenyésztés	2194	986	1311	2389	1948	8828
125 Egyéb állatok tenyésztése	827	334	483			1644
130 Vegyes gazdálkodás	1264	551	2139	6793	5670	16416
141 Növénytermelési szolgáltatás	9619	1784	2484	1790	1549	17225
142 Állattenyésztési szolgáltatás	1525	247	311	622		2704
150 Vadgazdálkodás	1094	174	104		400	1771
201 Erdőgazdálkodási termék-előállítás	1379	203	621	1445	5394	9041
202 Erdőgazdálkodási szolgáltatás	4997	479	138	125	750	6488
501 Halászat	244	29	173	598		1043
502 Haltenyésztés	266	58	173	149		646
Összesen	43068	12891	27255	43411	21330	147954

Vegyes gazdálkodás

Az úgynevezett vegyes gazdálkodást folytató telephelyek száma 954, ahol 16416 főt foglalkoztatnak. Vegyes gazdálkodás szakágazatba tartozik a vegyesen végzett növénytermesztés és állattenyésztés (pl. növénytermesztés és juhtenyésztés), amikor egyik tevékenység részaránya sem éri el a hozzáadott érték (annak hiányában az árbevétel vagy a foglalkoztatottak létszámának) 66 százalékát. A mezőgazdasági telephelyek, mintegy 81%-a 9 fő alatti, azonban találunk közöttük néhány nagy vállalkozást is.

Mezőgazdasági szolgáltatás

Mezőgazdasági szolgáltatás alatt megkülönböztetünk növénytermesztési és állattenyésztési szolgáltatást. Ebben az ágazatcsoportban közel 8 ezer vállalkozás működik országosan, mintegy 20 ezer foglalkoztatottal. E vállalkozások 97%-ában a foglalkoztatottak száma nem haladja meg a 9 főt, sőt a vállalkozások 73%-a mindössze egy fős -többnyire egyéni vállalkozás.

A mezőgazdasági szolgáltató vállalkozások igen fontos szerepet töltenek be, hiszen a jelenlegi szétaprózott birtokstruktúra, a mezőgazdaság tőkeszegénysége nem teszi lehetővé, hogy a termelők rendelkezzenek a teljes termelési vertikum megfelelő eszközeivel, berendezéseivel, illetve az adott tevékenységhez szükséges szakértelemmel.

Növénytermesztési szolgáltatással foglalkozó vállalkozások közel 7 ezren vannak, s több mint 17 ezer embernek biztosítanak munkát. Ez az egyik legnagyobb foglalkoztatási erővel bíró alágazat. Tevékenységi körük felöleli a növénytermesztéssel kapcsolatos tevékenységeket a talaj előkészítéstől, a növényvédelmen át a betakarításig. Idetartozik a parkgondozás és a mezőőri tevékenység is.

E növénytermesztési szolgáltatások nem kizárólag gépi szolgáltatásokat jelentenek, bár kétség kívül ezek a meghatározóak. A vállalkozások 97%-a 9 fő alatti, többségük egyéni vállalkozó, vagy néhány főnek munkát biztosító gazdasági társaság. E mikro vállalkozások többnyire a mezőgazdaság átalakulás során jöttek létre. A korábbi mezőgazdasági nagyüzemek szakemberei elvesztve korábbi egzisztenciájukat megvásárolták a korábbi (többnyire nem korszerű) gépeket, amelyekkel dolgoztak, vagy ennek hiányában a megszerzett szakértelmükre, illetve tapasztalatukra támaszkodva kezdtek vállalkozásba. Sajnos többségüknek azóta sem sikerült korszerűsíteni megfelelően a gépparkjukat.

A tevékenységek sokszínűségének megfelelően az alágazatban az alkalmazott szakmák, szakértelmek is sokfélék. A szolgáltatók között vannak egyszerű kétféle munkát végzők, alkalmilag dolgoznak a növénytermesztés valamely munkafázisában, illetve ide soroljuk a parkgondozókat is, ezek a tevékenységek nehéz fizikai megterhelést jelentenek.

Magasabb szakértelmet igényel a növényvédelmi tevékenység, illetve a szőlő, gyümölcsösök metszése.

A gépi szolgáltatás viszont engedélyek, jogosítványok, és az elvégzendő műveletek ismeretét igényli a foglalkoztatottaktól. Így a mezőgazdasági gépkezelők ismereteit folyamatosan, az új gépek, eszközök megjelenésével párhuzamosan fejleszteni kell. Ismerniük kell a talaj előkészítés, vetés, permetezés, gyomtalanítás, betakarítás növényfajtánkénti módszereit. Ezek az ismeretek túl a mezőgazdasági gépkezelői ismereteken, konkrét mezőgazdasági szakismereteket is igényelnek.

Magas a szövetkezetek aránya közöttük, hiszen a szövetkezetek a tagok földjeit is művelik, s ezt, mint szolgáltatást teszik.

A mezőgazdasági mikro vállalkozások telephelyeinek és a foglalkoztatottak aránya az összesben

A telephelyek aránya	1 fő	2 fő	3-4 fő	5-9 fő	Összesen
1101 Növénytermelés, kertészet	60,7	12,5	11,1	6,2	90,6
1102 Állattenyésztés	45,1	13,2	16,1	8,0	82,4
1103 Vegyes gazdálkodás	56,9	10,6	9,5	4,6	81,7
1104 Növénytermelési, állattenyésztési szolgáltatás	73,0	10,3	9,6	3,9	96,8
1105 Vadgazdálkodás	79,7	4,6	12,4	1,4	98,1
1106 Erdőgazdálkodás	67,2	13,1	13,1	4,2	97,7
1107 Halászat, halgazdálkodás	38,4	12,8	26,5	11,8	89,6
	63,6	11,8	11,7	5,4	92,4
A foglalkoztatottak aránya	1 fő	2 fő	3-4 fő	5-9 fő	Összesen
1101 Növénytermelés, kertészet	8,3	4,6	7,5	8,0	28,4
1102 Állattenyésztés	3,3	2,6	6,0	5,5	17,4
1103 Vegyes gazdálkodás	2,5	1,2	2,1	1,9	7,7
1104 Növénytermelési, állattenyésztési szolgáltatás	21,8	8,2	14,9	11,0	55,9
1105 Vadgazdálkodás	28,2	4,3	24,6	4,7	61,8
1106 Erdőgazdálkodás	13,1	6,9	13,3	7,8	41,1
1107 Halászat, halgazdálkodás	3,6	3,2	13,0	10,4	30,2
	9,1	4,5	8,5	7,1	29,1

Az **állattenyésztési szolgáltatások** területén leggyakrabban szolgáltatásként végzett állattartást, állatgondozást végeznek a vállalkozások. Ide tartozik továbbá a baromfityenyésztéshez kapcsolódó tojástartás, osztályozás, tolltépés, továbbá a prémes állatok nyírása. Állattenyésztési szolgáltatásként végeznek továbbá mesterséges megtermékenyítést, állatok egészségügyi fürdetését.

Az állattenyésztési vállalkozások telephelyeinek száma 1108, melyben 2704 főt foglalkoztatnak. E telephelyek 97%-a mikro vállalkozásnak minősül, legfeljebb 9 fő foglalkoztatottal. E vállalkozások több mint négyötöde egyéni vállalkozásban végzi állatgondozói tevékenységét, feltételezhető, hogy egy részük színlelt szerződéssel „bújtatót” foglalkoztatott.

Vadgazdálkodás

A vadgazdálkodás szakágazatban működő vállalkozások, szervezetek a saját rendelkezésű vadállomány elejtésével foglalkoznak. Foglalkoznak továbbá a vadászatból és vadfogásból származó irha, hulló- vagy madárbőr termelésével, a vadállomány nemesítésével, szaporításával, turisztikai célú vadásztatással.

A szakágazatban a szervezetek 834 telephelyen működnek 1771 főt foglalkoztatva. A szervezetek 70%-a egy-két főt foglalkoztató vadásztársaság.

Erdőgazdálkodás

A szakágazat telephelyeinek száma 4051, ahol több mint 15 ezer ember dolgozik.

Két alágazata van, az egyik az **erdőgazdálkodás, erdei termék előállítás**, melyre a következő tevékenységek a legjellemzőbbek:

- az erdő, erdősáv telepítése, fásítása, felújítása, áttelepítése, gyérítése és fenntartása,
- az erdei bokor és más fás növény, faanyag termesztése,
- az erdei faiskola működtetése, erdei dugvány, oltvány, csemete termelése,
- a karácsonyfa-termesztés,
- a saját erdőgazdálkodás keretében előállított, az ipari terméket nem eredményező fakitermelés: a fadóntás, kérges farönk, mint pl. bányafa, hasított oszlop, karó vagy tűzifa termelése, erdőn belüli mozgatása,
- a fonat készítésére, tömőanyagoknak, színezéshez, cserzéshez használható növény és egyéb hasznosítható növény, növényi anyag termesztése, gyűjtése,
- a vadon termő erdei termés begyűjtése, gyanta, balzsam, növényi szőr, makk, más hasznosítható erdei termék, erdei fák magjainak, erdei szaporítóanyag gyűjtése.

Az alágazat az erdőgazdálkodáson túl különböző erdei termékek előállításával foglalkozik. Ebben az alágazatban működő vállalkozásoknak 740 telephelye van és, több mint 9 ezer embert foglalkoztatnak, az egy telephelyre jutó foglalkoztatottak száma 12, ami többszöröse az erdőgazdasági szolgáltatásnál tapasztaltaknak.

A másik alágazat az erdőgazdálkodási szolgáltatás

- erdőgazdálkodási szolgáltatás: erdőtelepítés, erdőfelújítás, erdőnevelés, erdőfenntartás, erdőfelmérés, faállomány értékelése, erdőtüzvédelem, különleges rendeltetésű erdők és területek gondozása, egyéb erdőgazdálkodási szolgáltatás,
- az ipari terméket nem eredményező fakitermelési szolgáltatás: döntés, darabolás, erdei termék előállítása, kitermelt fa erdőn belüli mozgatása.

Az alágazat telephelyeinek 99%-a legfeljebb 9 főt foglalkoztató mikro vállalkozás. Többségük favágással, illetve csemete kapálással foglalkozó egyéni vállalkozás.

Halászat, halgazdálkodás

A szakágazatban 221 telephelyen működő vállalkozás közel 1700 főt foglalkoztat. E vállalkozások fő tevékenysége a haltenyésztés, kisebb mértékben a halászat (természetes és mesterséges tavakon, folyókon).

Szakképzettség

Közismert, hogy a mezőgazdaság foglalkoztató képessége rendkívül beszűkült és a foglalkoztatásra való nyitottsága megszűnt, a vállalkozások működtetése elsősorban a **családi munkaerőre, másodsorban idényjellegű foglalkoztatásra** épül. A mezőgazdasági ágazat igen csekély mértékben igényel szakképzett munkaerőt, mivel egyrészt maguk a vállalkozók képviselik a gazdaságban a szaktudást, másrészt, mert a vállalkozások többsége nélkülözi a modern technológiákat. E vállalkozások körében a koncentráció, amely alapja lehet a technológiai munkamegosztás újbóli kialakulásának, igen vontatottan halad. A nagyüzemek leépülése napjainkban is folyik, az ágazat foglalkoztató képessége —ha követi az európai mértékeket— a következő évtizedben a jelenlegi felére fog csökkenni. Mivel ezen ágazatban a képzés leépülése jóval lassabb, mint az ágazati foglalkoztató képesség leépülése, nem várható a közeljövőben a munkaerő kereslet növekedése.

Ugyanakkor a **mezőgazdasági alkalmazotti munkakörben dolgozó munkaerő minőségi jellemzői** (kor- és képzettség szerinti összetétele) az előző időszakhoz mérten **előnyükre változtak**. Ez főként az ágazat szervezeti, tulajdoni átalakításával együtt járó erőteljes munkaerő-kibocsátással függ össze és nem az új körülményekhez igazodó, tudatosan formált foglalkoztatás-politika következménye. Ezzel szemben megfigyelhetjük, hogy általában a mezőgazdasági termelők szakértelme a százezres tömegeket képviselő őstermelők megjelenésével igen alacsony szintre került. A helyzetet súlyosbítja, hogy ezekhez a gazdálkodó tömegekhez igen nehéz eljuttatni a megfelelő szakértelmet, illetve a technológiai fejlődés vívmányait.

A mezőgazdasági vállalkozásokban mutatkozó szakértelemhiány, továbbá az értékesítési gondok kezelésének egyik hasznos eszköze lehet a termelési integrációk szervezése, illetve a zöldség-gyümölcs termelők esetén a termelő és értékesítő szövetkezetek alakítása.

Jellemző munkakörök

Mezőgazdasági mérnökök

A mezőgazdasági mérnököknek általános szakismeretekkel kell rendelkezni a mezőgazdasági termelés, feldolgozás és gazdálkodás területén. Növénytermesztési, illetve állattenyésztési technológiai és vállalkozási ismeretének birtokában képesek a növény termesztés és állattenyésztés termelési, gazdálkodási, vezetői, szervezői, feldolgozási és forgalmazási folyamatok előkészítésére, elvégzésére, elemzésére és fejlesztésére.

Továbbá alkalmasak a mezőgazdasági termelés irányítására, a termelési folyamatok tervezésére, fejlesztésére és szervezésére, ezen kívül az állami szakigazgatási és társadalmi szervek mezőgazdasági termeléssel kapcsolatos munkaköreinek ellátására és kutatói vagy oktatói tevékenység folytatására, valamint szakértői munka és szaktanácsadás ellátására.

A mezőgazdasági mérnök feladata a mezőgazdasági (növénytermesztés, állattenyésztés), ill. a kertészeti termeléssel kapcsolatos szakmai feladatok tervezése, szervezése, irányítása és ellenőrzése, s az ehhez kapcsolódó kutatások lefolytatása.

A legfontosabb, szükséges kompetencia és ismeretterületek:

- termesztéstechnológiai ismeretek (földművelés, földhasználat és tájgazdálkodás, vízgazdálkodás és melioráció, mezőgazdasági géptan),
- növénytudományi ismeretek (földművelés és földhasználat, növényélettan, növénynemesítés és növényi biotechnológia, növénytermesztés, növényvédelem, vetőmagtermesztés és forgalmazás, gyepgazdálkodás, fenntartható és ökológiai gazdálkodás, kertészet),
- állattudományi ismeretek (állattenyésztés, takarmányozás, állategészségügy és higiénia, szaporodásbiológia, termékfeldolgozás és élelmiszerbiztonság),
- környezeti és minőségbiztosítási ismeretek (környezetgazdálkodás, erdő- és vadgazdálkodás, minőségbiztosítás) ismeretek; differenciált szakmai ismeretek.
- gazdasági és humán ismeretek (humán menedzsment, vezetési ismeretek és munkaszervezés, agrárgazdaságtan, marketing, számviteli és pénzügyi ismeretek, vállalati gazdaságtan, üzemszervezés, növénytermesztés ökonómiája, állattenyésztési ágazatok ökonómiája),
- élelmiszer tudományi ismeretek (növényi, illetve állati termékek feldolgozása, termékmarketing)
- műszaki tudományi ismeretek (növénytermesztés, illetve az állattenyésztés gépei)

A mezőgazdasági mérnöki pályán alapvető követelmény az egészséges testi felépítés, a jó fizikum, a nagyfokú állóképesség, edzettség és a fokozott mértékű teherbírás. A mezőgazdasági mérnöki pályán a jó látás, a hallás, a szaglás, valamint az ízézés előnyt jelent. A növényvédelem vagy a gyümölcs- és virágtermesztés területén nemegyszer a növény (pl. a gyümölcs és a virág) színéből vagy alakjából állapíthatók meg a legfontosabb teendők. A szintézis mérgező anyagok esetében balesetveszélyes lehet. Az ízézés és szaglás a gyümölcsstermesztésben és a borászatban bír jelentőséggel. A jó térbeli látás a dísznövénytermesztésben és a kertépítésben fontos. A munka alapvetően nem manuális, de a tapintás sok esetben adhat nagyon fontos kiegészítő információkat a munkához (pl. az exportra vagy a tartósításra kerülő gyümölcs között puhaságban és rugalmasságban is különbség van).

A mozgással szemben támasztott követelmények munkaterületek szerint eltérőek, legnagyobb a természetben és az állattenyésztésben dolgozók mozgáslehetősége, csúcsidőszakokban gyakran kora reggeltől késő estig talpon kell lenniük. A mezőgazdasági mérnöki munkakörök között kevés olyan akad, amely íróasztal mellől ellátható feladatokat jelent. A kutatással ill. a növényneveléssel foglalkozók esetében jó kézügyességre van szükség (pl. oltás, metszés, szaporítás mesterfogásainak elsajátítása). A többféle munka egyidejű elvégzése jó figyelemösszpontosítást igényel.

A mezőgazdasági mérnököknek munkájuk során a legkülönbözőbb képesítésű emberekkel kell együttműködniük. Munkájuk csak akkor lehet eredményes, ha a legegyszerűbb emberekkel is megtalálják a kapcsolat kialakításának módját. A mezőgazdasági munkavégzés jellegéből adódóan a munkaidő az év folyamán nem lehet állandóan nyolc óra. Így pl. a növénytermesztésben a vetés, az aratás, az őszi betakarítás időszakában 8 óránál többet kell naponta a munkahelyen tölteni. Az állattenyésztésben az állatok biológiai igényeinek megfelelő munkarend van, amely megkívánja a vezetőktől is az osztott munkaidőt.

A munkavégzés gyakran a természeti és a munkahelyi viszonyok (esőben, hidegben, kánikulában huzamosabb ideig tartó szabadban tartózkodás, lakóhelytől távoli munkaterület, kedvezőtlen közlekedési lehetőségek, elemi higiénikus feltételek hiánya stb.) elviselését igényli.

Feladatai:

- természetű növények kutatása, termesztési módok kidolgozása és alkalmazása
- a talaj jellemzőinek, hasznosíthatóságának és termőképességének vizsgálata
- a növények tulajdonságainak vizsgálata, kísérletek végzése, növények nevelése
- állattenyésztéssel kapcsolatos kutatás, tenyésztési eljárások kidolgozása és alkalmazása
- legelőterületek gazdaságos hasznosításának vizsgálata és erre vonatkozóan módszerek kidolgozása
- növénytermesztési és állattenyésztési szakmai tanácsok adása
- szaktanácsadás és szakértői tevékenység ellátása (termésbecslés, agrotechnikai munkák, kárfelmérés stb.)
- a gazdák tájékoztatása a piaci információkról, jogszabályokról, támogatási formákról
- a gazdák úrlapokkal történő ellátása, östermelői igazolványok kiadása

Jellemző munkakörök:

- Agrárkémikus agrármérnök
- Agrármérnök
- Agronómus
- Állattenyésztési üzemmérnök
- Állattenyésztő mérnök
- Gazdajegyző
- Gazdasági agrármérnök

- Kertészmérnök
- Környezetgazdálkodási agrármérnök
- Növénytermesztési mérnök
- Növénytermesztési üzemmérnök
- Növényvédelmi szakmérnök
- Szántóföldi növénytermelési mérnök
- Takarmánygazdálkodási mérnök
- Vadgazdamérnök

Néhány kapcsolódó, de máshová sorolt foglalkozás:

Erdő- és természetvédelmi mérnök

Mezőgazdasági technikus

Erdő- és természetvédelmi technikus

Kertészek, növénytermesztők

A növénytermesztő (Bionövény-termesztő; Zöldségtermesztő; Gyümölcstermesztő; Szőlőtermesztő; Gyógynövénytermesztő) különféle mezőgazdasági haszonnövényeket és gyógynövényeket termeszt. Ismernie kell az általa termesztett, gondozott növény gazdasági, éghajlati, talajtani és termesztéstechnológiai szempontjait, előírásait. Feladata a talajművelés, vetés, ültetés, növényápolás, betakarítás, értékesítés-előkészítés (pl. szárítás, osztályozás, mosás, stb.). Ismernie kell a termesztendő növények fajtájának és mennyiségének meghatározásának módját. A munkavégzés során ismernie kell a vetőmag, (mű)trágya és más szükséges anyagok adagolási és használati utasításait. Részt vesz a termények elszállításában, értékesítésében, valamint a gazdasági épületek, gépek és berendezések karbantartásában.

A különböző munkák jellege, összetettsége és nehézsége nagymértékben függ a termelt növény fajtájától, a művelendő terület nagyságától és a gépesítettség színvonalától. A növénytermesztési foglalkozásúaknak ismerniük kell az alapvető gépeket, berendezéseket, mivel azokat a munkavégzés során használják. Munkájuk nehéz fizikai tevékenység, melyet többnyire szabadban, gyakran szélsőségesen változó időjárási viszonyok között kell végezni. Elemi növényvédelmi ismeretek szükségesek, hogy egy-egy növény vegyszeres kezelése után mikor és milyen munkák végezhetők az adott területen.

A munkaidő nem az iparban megszokott napi nyolc óra, hanem szezonálisan ingadozó, kampány munkák alkalmával 10-12 órát is dolgoznak, például aratás idején nem ritka az éjszakai munka sem.

A mezőgazdasági vállalkozásokban foglalkoztatottak 8,3%-a növénytermesztő.

Állattenyésztők

Az állattenyésztők gondozzák a rábízott állatokat. Elvégzik a takarmányozási, itatási, ápolási, egészségügyi, megtermékenyítési, elletési, legeltetési és szállítás-előkészítési feladatokat. Ennek megfelelően ismerniük kell az adott állatfaj tulajdonságait, takarmányozási, tartás-technológiai, valamint állategészségügyi

A tevékenység nehéz fizikai munka, csupán a nagyobb gazdaságokban vannak a munkát könnyítő gépek, automata berendezések.

A munkaidő folyamatos, hiszen az állatokat hétvégén is el kell látni, az éjszakai munkát csak egy-egy állatfaj, illetve kivételes esetekben (elletés, betegség) követelik meg.

A főbb tenyésztett állatoknak megfelelően a legjellemzőbb állattenyésztő foglalkozások:

- Szarvasmarhatartó és –tenyésztő
- Sertéstartó és –tenyésztő
- Lótartó és –tenyésztő
- Juhtartó és –tenyésztő
- Baromfitartó és –tenyésztő

A baromfitenyésztő foglalkozások kivételével a különböző hasznosítási irányoknak, és a tartástechnológiának megfelelően a szabadban is jelentős mennyiségű munkát kell végezni. A baromfitenyésztők általában zárt térben dolgoznak (a vízi szárnyasok kivételével), viszont itt (és általában a kisállatok közelében) bűdös van.

Létszámukat tekintve nem képviselnek nagy hányadot a mezőgazdasági foglalkoztatásban a vadászok, vadtenyésztők, illetve a halászok, haltenyésztők, azonban az ezzel foglalkozó vállalkozások, szervezetek nem nélkülözhetik a szakértelmüket.

Az összes mezőgazdaságban foglalkoztatott munkavállaló 16,6% állattenyésztőként dolgozik.

Mezőgazdasági gépkezelők

A mezőgazdasági technika és a technológiai fejlődése lehetővé tette, hogy szinte minden tevékenységet részben vagy egészben gépesíteni lehet, kiváltva ezzel az élő munkaerő jelentős részét. Manapság mind az erőgépek, mind a betakarító gépek olyan technológiai fejlődésen mentek át, hogy azok kezelése —a mezőgazdasági szakértelmen túl— komoly

műszaki és gyakran informatikai ismereteket is megkövetel, gondoljunk csak a kombájnokra, amelyek a termés állapotának megfelelően állítják a vágási magasságot, a sebességet, stb.. Így a gépkezelők ma már nem nevezhetők egyszerűen „traktorosnak”, hiszen komoly szakmai felkészültséggel, műszaki ismeretekkel rendelkeznek.

Természetesen a mai, magyar szétaprózott birtokrendszer közepette a vállalkozások többsége (főként a kisebb vállalkozások) nem képesek megfizetni ezeket a modern gépeket, berendezéseket, illetve csak nagyon alacsony kapacitáskihasználtsággal lennének képesek azokat működtetni.

A mezőgazdaság alágazataiban a következő gép-, és berendezés kezelő munkakörök vannak nagyobb számban:

- **Mezőgazdasági erőgépvezető, -kezelő**
A mezőgazdasági erőgép- és vontatóvezető, a mezőgazdasági üzemekben traktorra szerelt eszközöket és gépeket (ekét, tárcsát, kultivátort, bálázó gépet, vető- és ültetőgépet, trágyaszóró gépet stb.), illetve önjáró gazdasági gépeket (pl. kombájnt, kaszálógépet) üzemeltet, termények szállítása, illetve földterületek művelése érdekében.
- **Erdőgazdasági gépkezelő**
Az erdőgazdálkodási vállalkozásokban kezeli és felügyeli az erdőtelepítésnél, erdőgondozásnál, fakitermelésnél és fafeldolgozásnál használt gépi berendezéseket.
- **Növényvédő gépész, és más növényvédelmi, növény-egészségügyi foglalkozások**
A növényvédelmi szakember ellátja a haszon-, és dísznövények kártevőkkel, kórokozókkal és gyomnövényekkel szembeni védelmét, intézkedéseket tesz a növényvédő szerek és műtrágyák használatára ügyelve a termesztéstechnológiai, környezetvédelmi és időjárási szempontokra. A növényvédő gépész a mezőgazdasági üzemekben a növényvédelem eszközeit alkalmazva védi a gyümölcsösöket, zöldségféléket és a szántóföldi haszonnövényeket a kórokozóktól és a kártevőktől.

A mezőgazdasági foglalkoztatottak 16%-a végzi az erőgépek, betakarítógépek működtetését, illetve más berendezések kezelését.

Egyéb mezőgazdasági foglalkozások

- **Mezőgazdasági munkás**
A **mezőgazdasági munkás** képesítéssel a mezőgazdaság valamennyi területén technológiai műveletek végzése kézi erővel, valamint speciális gépkezelői engedélyhez nem kötött gépekkel, eszközökkel, berendezésekkel. A mezőgazdasági technológiák

hozták létre, a tulajdonképpeni szakképzettséget nem igénylő úgynevezett „*kézi termelőknek*” nevezett munkaerő csoportot. Ők végzik a növénytermesztés és állattartás körüli hagyományos munkákat. Ők kapálnak, ápolják a növényeket, válogatnak, állatokat etetnek, almoznak, trágyáznak, elvégzik az esedékes fizikai feladatokat.

- Erdész, segéderdész

Az erdész védi, gondozza és folyamatosan figyelemmel kíséri az erdők faállományát, növényvilágát. Elvégzi az erdőgazdálkodási munkákat (telepítés, vágás, ápolás, feldolgozás-előkészítés) összhangba hozva a természetvédelmi és a gazdasági szempontokat.

- Erdészeti mag- és csemetenevelő

A faiskolai kertész díszfákat, díszcserjéket és gyümölcsfákat, az erdészeti mag- és csemetenevelő erdei fákat (pl. tölgy, bükk stb.) szaporít, nevel és telepít. Feladata rendkívül sokrétű, melyben a területmérési, talaj-előkészítési, dugványtermelési, csemetenevelési, növényápolási munkáktól kezdve a maggyűjtésig és az értékesítés előkészítésig bezárólag sok minden előfordul.

- Kézi és gépi fakitermelő (favágó)

A fakitermelő az erdőgazdaságokban elvégzi a vágásra kijelölt fák kitermelését, feldolgozásra való előkészítését (háncozás, gallyazás, darabolás), a növendék telepítések tisztítását és ritkítását.

Becsléseink szerint ezekben a munkakörökben az összes mezőgazdasági foglalkoztatottnak mintegy 6,7%-a dolgozik

Keresetek

A mezőgazdasági kereset más ágazatokhoz viszonyítva kevesebb, a jövedelem különbség, azonban csökken. Miközben beszűkültek a kiegészítő jövedelemszerzés (háztáji és kisegítő gazdaságok) lehetőségei is, a mezőgazdasági bruttó átlagkeresetek 20-30%-kal maradnak el az ipar és a gazdasági ágak átlagától. A mezőgazdaságban a legmagasabb (közel 15%-os), a foglalkoztatottak minimálbéren való alkalmazásának aránya, és az adókiméltetés miatt növekszik a "homályban" maradó, vagy láthatatlan jövedelmek, „szürke” és „fekete” gazdaság hányada is.

Az ágazat területi jellemzői

A mezőgazdaságnak a megyei foglalkoztatási szerkezetben mért legnagyobb, 8% feletti arányát Békés megyében találjuk. A foglalkoztatási szerkezetben 6 és 8 százalék közötti értéket mutat Somogy, Tolna, Bács-Kiskun, Jász-Nagykun-Szolnok és Hajdú-Bihar megye által képzett dél-nyugat – észak-keleti tengely.

A Nyugat- és Közép-Magyarországi régió, valamint Komárom, Nógrád és Borsod megyékben 2-és 4% közöttire tehető a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya.

Az ágazati dolgozók számát tekintve azt láthatjuk, Bács-Kiskun megyében élnek a legtöbben mezőgazdaságból, de nem itt, hanem az alacsonyabb népességgel rendelkező Békés megyében a legmagasabb az 1000 lakosra eső ágazati foglalkoztatotti létszám (26fő).

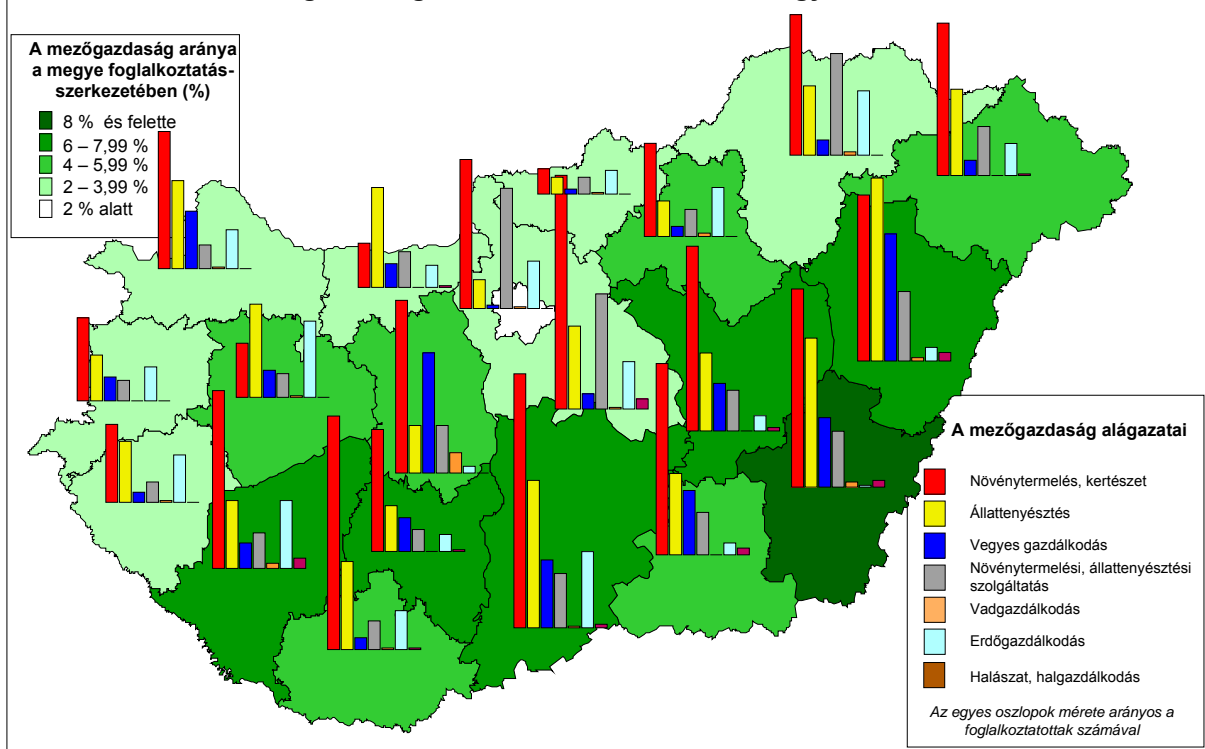
Alágazati bontásban vizsgálva a foglalkoztatottakat azt vehetjük észre, hogy majd minden megyében (kivétel Komárom és Veszprém) a növénytermeléssel, kertészettel foglalkozók vannak legtöbben. A növénytermesztés, kertészetben foglalkoztatottak számát illetően szintén Bács-Kiskun megye jár az élen, megelőzve Pest és Baranya megyét.

Az állattenyésztésben megyénként 3 és 4ezer fős foglalkoztatotti létszámmal Hajdú-Bihar, Békés és Bács-Kiskun megyék a legnagyobb foglalkoztatók.

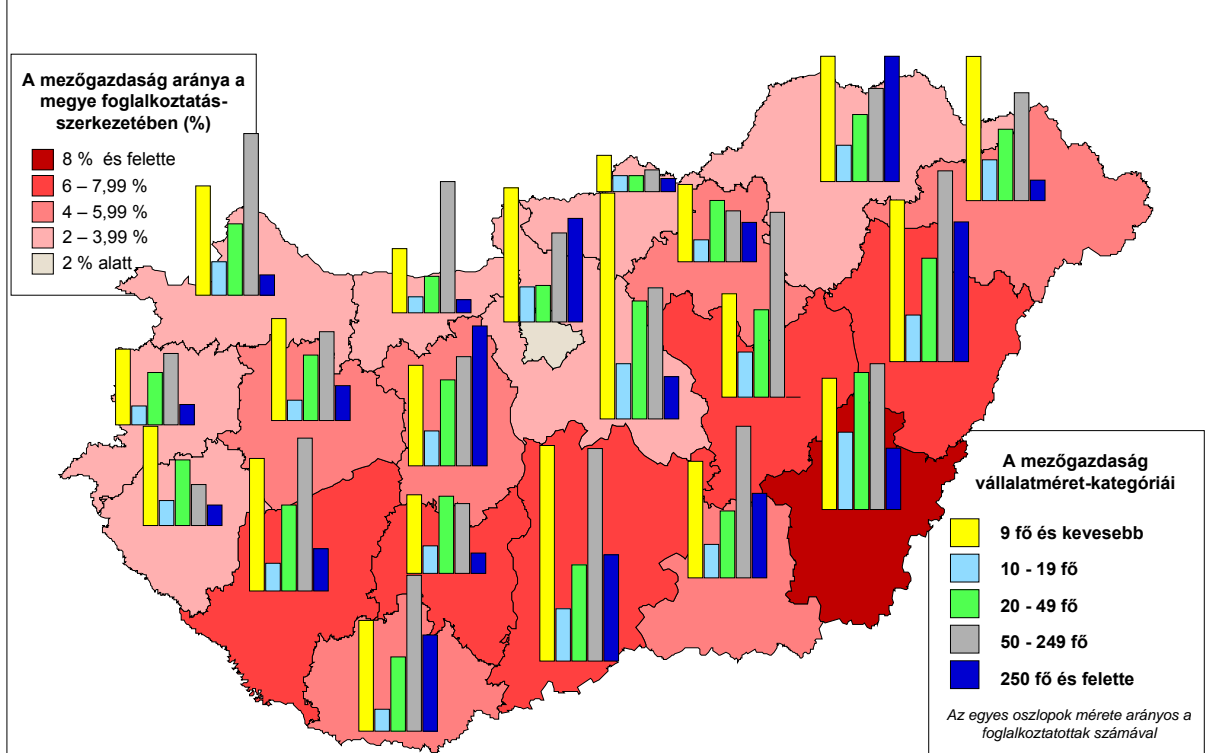
A növénytermesztés és állattenyésztésben dolgozók létszámának alig több mint 20 %ára tehető az előbbi alágazathoz kapcsolódó szolgáltatásokat folytató (pl. bérszántás) foglalkoztatottak száma. Az alágazati szolgáltatásokat végzők számának megyei eloszlása megfelel az alaptevékenységet folytató ágazatok eloszlásának.

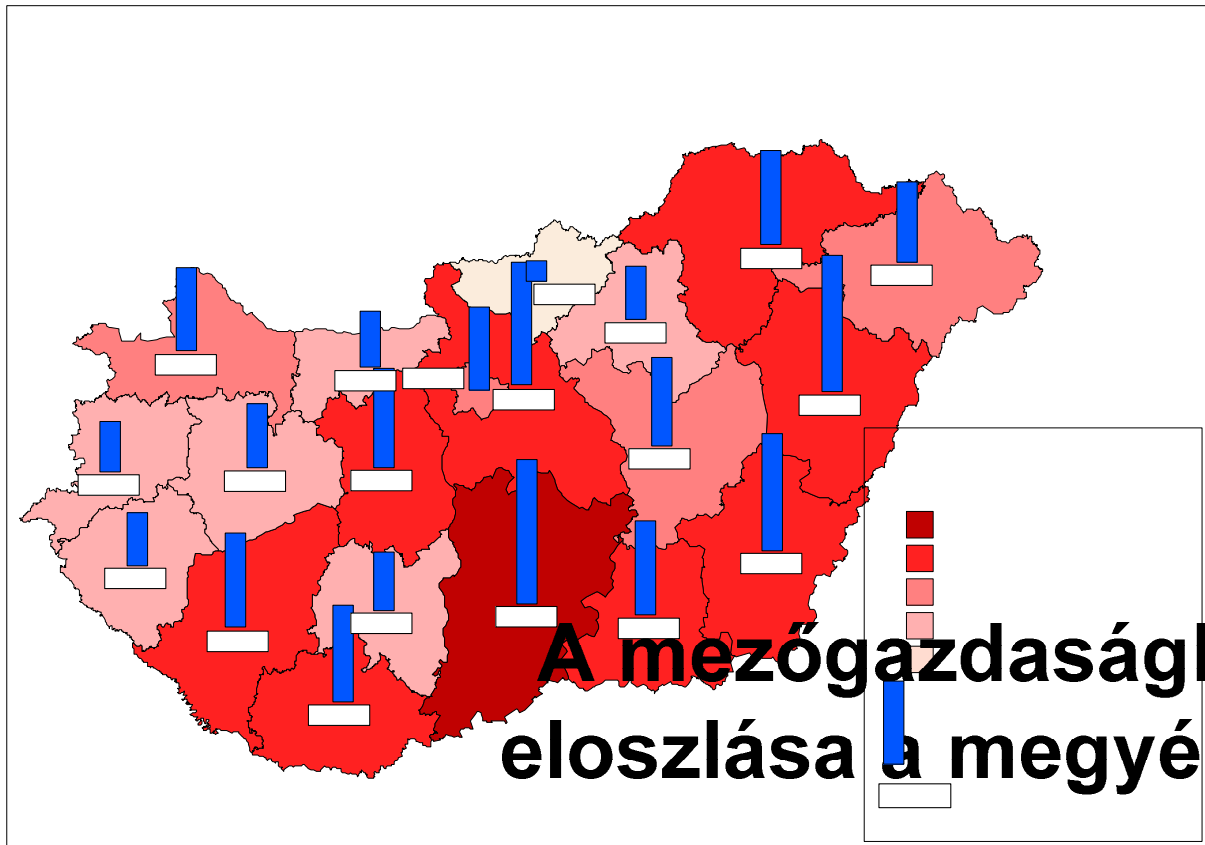
Az erdőgazdálkodásban foglalkoztatott 15529 fő közül legtöbben Bács-Kiskun megyében állnak alkalmazásban (1578 fő). Ezt követi Veszprém, Somogy és Borsod-Abaúj-Zemplén megye az ágazati foglalkoztatottak 10-10-10 százalékával.

6. 11. A mezőgazdaság aránya a megyei foglalkoztatás szerkezetében, valamint az alágazati foglalkoztatottak eloszlása a megyék között

7. 11. A mezőgazdaság aránya a megyei foglalkoztatás szerkezetében, valamint az ágazat foglalkoztatottjainak eloszlása a megyék között vállalatméret-kategóriák szerint

16,6

Foglalkozási-szakmaszerkezeti előrejelzés 2015-re

A szakmaszerkezeti változásokat meghatározó tényezők

Mezőgazdaság

A mezőgazdaság telephelyeinek száma összevont alágazatonként megyénként																						
	Közép-Magyarország		Közép-Dunántúl				Nyugat-dunántúl			Dél-Dunántúl			Észak-Magyarország			Észak-Alföld			Dél-Alföld			Összesen:
	Budapest	Pest	Fejér	Komárom-Esztergom	Veszprém	Győr-Ménfőcsanak	Sopron	Vas	Zala	Baranya	Somogy	Tolna	Borsod-Abaúj-Zemplén	Heves	Nógrád	Hajdú-Bihar	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Jász-Nagykunszolnok	Bács-Kiskun	Békés	Csongrád	
Növénytermesztés, kertészet	443	966	501	231	374	576	358	363	472	492	496	558	408	133	606	849	585	974	644	840	10 869	
Állattenyésztés	123	231	126	123	110	139	121	180	184	132	108	108	82	43	290	184	152	442	232	142	3 252	
Vegyes gazdálkodás	26	74	47	32	35	61	35	34	39	44	31	55	23	24	108	51	48	68	67	52	954	
Növénytermesztési, állattenyésztési szolgáltatás	566	796	474	212	317	320	255	241	292	369	226	352	320	103	726	554	326	610	486	405	7 950	
Vadgazdálkodás	24	64	39	14	40	43	42	39	38	62	14	78	32	26	52	39	44	66	47	31	834	
Erdőgazdálkodás	66	271	104	140	366	255	205	347	262	459	144	375	171	141	134	143	55	315	42	56	4 051	
Halászat, halgazdálkodás	13	21	10	8	4	6	1	3	21	13	14	9	7		8	14	17	17	18	7	211	
összesen	1 261	2 423	1 301	760	1 246	1 400	1 017	1 207	1 308	1 571	1 033	1 535	1 043	470	1 924	1 834	1 227	2 492	1 536	1 533	28 121	

A mezőgazdaság telephelyeinek megoszlása összevont alágazatonként megyénként																						
	Budapest	Pest	Fejér	Komárom-Esztergom	Veszprém	Győr-Ménfőcsanak	Sopron	Vas	Zala	Baranya	Somogy	Tolna	Borsod-Abaúj-Zemplén	Heves	Nógrád	Hajdú-Bihar	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Jász-Nagykunszolnok	Bács-Kiskun	Békés	Csongrád	Összesen:
	Növénytermesztés, kertészet	4,1	8,9	4,6	2,1	3,4	5,3	3,3	3,3	4,3	4,5	4,6	5,1	3,8	1,2	5,6	7,8	5,4	9,0	5,9	7,7	100
Állattenyésztés	3,8	7,1	3,9	3,8	3,4	4,3	3,7	5,5	5,7	4,1	3,3	3,3	2,5	1,3	8,9	5,7	4,7	13,6	7,1	4,4	100	3 252
Vegyes gazdálkodás	2,7	7,8	4,9	3,4	3,7	6,4	3,7	3,6	4,1	4,6	3,2	5,8	2,4	2,5	11,3	5,3	5,0	7,1	7,0	5,5	100	954
Növénytermesztési, állattenyésztési szolgáltatás	7,1	10,0	6,0	2,7	4,0	4,0	3,2	3,0	3,7	4,6	2,8	4,4	4,0	1,3	9,1	7,0	4,1	7,7	6,1	5,1	100	7 950
Vadgazdálkodás	2,9	7,7	4,7	1,7	4,8	5,2	5,0	4,7	4,6	7,4	1,7	9,4	3,8	3,1	6,2	4,7	5,3	7,9	5,6	3,7	100	834
Erdőgazdálkodás	1,6	6,7	2,6	3,5	9,0	6,3	5,1	8,6	6,5	11,3	3,6	9,3	4,2	3,5	3,3	3,5	1,4	7,8	1,0	1,4	100	4 051
Halászat, halgazdálkodás	6,2	10,0	4,7	3,8	1,9	2,8	0,5	1,4	10,0	6,2	6,6	4,3	3,3		3,8	6,6	8,1	8,1	8,5	3,3	100	211
összesen	4,5	8,6	4,6	2,7	4,4	5,0	3,6	4,3	4,7	5,6	3,7	5,5	3,7	1,7	6,8	6,5	4,4	8,9	5,5	5,5	100	28 121

Foglalkozási-szakmaszerkezeti előrejelzés 2015-re

A szakmaszerkezeti változásokat meghatározó tényezők

Mezőgazdaság

A mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma összevont alágazonként megyénként																						
	Közép-Magyarország		Közép-Dunántúl				Nyugat-dunántúl			Dél-Dunántúl			Észak-Magyarország			Észak-Alföld			Dél-Alföld			Összesen
	Budapest	Pest	Fejér	Komárom-Esztergom	Veszprém	Győr-Ménfőcsanak-Sopron	Vas	Zala	Baranya	Somogy	Tolna	Borsod-Abaúj-Zemplén	Heves	Nógrád	Hajdú-Bihar	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Jász-Nagykun-Szolnok	Bács-Kiskun	Békés	Csongrád		
Növénytermesztés, kertészet	3 053	4 775	3 553	935	1 150	2 813	1 709	1 629	4 774	3 661	2 506	2 894	1 913	558	3 410	3 133	3 794	5 194	4 071	3 921	59 446	
Állattenyésztés	623	1 729	1 000	2 080	1 913	1 820	978	1 278	1 810	1 416	950	1 456	774	383	3 747	1 783	1 633	3 031	3 070	1 698	33 173	
Vegyes gazdálkodás	87	360	2 490	507	569	1 222	533	248	265	547	726	345	251	132	2 604	328	999	1 400	1 452	1 351	16 416	
Növénytermesztési, állattenyésztési szolgáltatás	2 481	2 376	993	763	508	516	444	440	632	747	475	2 109	575	364	1 434	1 017	845	1 129	1 181	900	19 929	
Vadgazdálkodás	74	84	447	18	59	68	50	53	77	123	15	98	87	57	109	46	45	79	136	46	1 771	
Erdőgazdálkodás	1 005	982	184	478	1 571	827	729	1 002	835	1 412	366	1 333	1 036	511	300	700	341	1 578	59	281	15 529	
Halászat, halgazdálkodás	19	234	29	84	11	47	1	7	77	256	64	19	38		202	83	94	90	177	158	1 689	
összesen	7 343	10 540	8 696	4 865	5 781	7 313	4 443	4 657	8 470	8 161	5 102	8 255	4 674	2 004	11 806	7 091	7 751	12 502	10 146	8 354	147 954	

A mezőgazdaságban foglalkoztatottak megoszlása összevont alágazonként megyénként																						
	Budapest	Pest	Fejér	Komárom-Esztergom	Veszprém	Győr-Ménfőcsanak-Sopron	Vas	Zala	Baranya	Somogy	Tolna	Borsod-Abaúj-Zemplén	Heves	Nógrád	Hajdú-Bihar	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Jász-Nagykun-Szolnok	Bács-Kiskun	Békés	Csongrád	Összesen:	
Növénytermesztés, kertészet	5,1	8,0	6,0	1,6	1,9	4,7	2,9	2,7	8,0	6,2	4,2	4,9	3,2	0,9	5,7	5,3	6,4	8,7	6,8	6,6	100	59 446
Állattenyésztés	1,9	5,2	3,0	6,3	5,8	5,5	2,9	3,9	5,5	4,3	2,9	4,4	2,3	1,2	11,3	5,4	4,9	9,1	9,3	5,1	100	33 173
Vegyes gazdálkodás	0,5	2,2	15,2	3,1	3,5	7,4	3,2	1,5	1,6	3,3	4,4	2,1	1,5	0,8	15,9	2,0	6,1	8,5	8,8	8,2	100	16 416
Növénytermesztési, állattenyésztési szolgáltatás	12,5	11,9	5,0	3,8	2,5	2,6	2,2	2,2	3,2	3,7	2,4	10,6	2,9	1,8	7,2	5,1	4,2	5,7	5,9	4,5	100	19 929
Vadgazdálkodás	4,2	4,7	25,2	1,0	3,3	3,9	2,8	3,0	4,3	6,9	0,9	5,5	4,9	3,2	6,1	2,6	2,6	4,5	7,7	2,6	100	1 771
Erdőgazdálkodás	6,5	6,3	1,2	3,1	10,1	5,3	4,7	6,4	5,4	9,1	2,4	8,6	6,7	3,3	1,9	4,5	2,2	10,2	0,4	1,8	100	15 529
Halászat, halgazdálkodás	1,1	13,8	1,7	5,0	0,6	2,8	0,0	0,4	4,6	15,1	3,8	1,2	2,2		12,0	4,9	5,6	5,4	10,4	9,4	100	1 689
összesen	5,0	7,1	5,9	3,3	3,9	4,9	3,0	3,1	5,7	5,5	3,4	5,6	3,2	1,4	8,0	4,8	5,2	8,4	6,9	5,6	100	147 954

